Gabriela PANĂ DINDELEGAN

DIFICULTĂŢI ÎN IDENTIFICAREA CAZULUI

În morfologia numelui (substantiv, pronume, numeral) şi a adjectivului (propriu-zis sau pronominal), una dintre cele mai mari dificultăţi gramaticale o constituie stabilirea cazului. Dificultatea recunoaşterii cazului se explică prin mai mulţi factori:

• Unii ţin de natura morfosintactică a acestei categorii, adică de manifestarea simultană, morfologică (flexionară) şi sintactică (rolul cuvintelor vecine şi al relaţiilor sintactice din interiorul propoziţiei), a cazului. • Alţii privesc omonimia (identitatea) formelor de caz, formele omonime fiind deosebit de frecvente, chiar şi în condiţiile în care articolul rezolvă parţial unele omonimii. • Unele explicaţii privesc "conţinutul" (semnificaţia) diferită a cazului la substantiv, pronume şi numeral, pe de o parte, şi la adjectiv, pe de alta: primele clase primesc cazul direct prin funcţia sintactică pe care o îndeplinesc în propoziţie sau ca regim al prepoziţiei care le precedă, în timp ce adjectivul îl primeşte "formal", prin fenomenul de acord. • Alte explicaţii au la bază dubla posibilitate de exprimare a cazului în limba română: exprimare flexionară (cu ajutorul desinenţei şi/sau al articolului hotărât enclitic, articol care preia şi funcţia de marcă sintetică de caz), dar şi exprimare analitică (prin utilizarea a două prepoziţii specializate pentru acest rol sau a articolelor proclitice), cele două exprimări fie excluzându-se una pe alta, fie, dimpotrivă, apărând ca posibilităţi variante, libere, de construcţie pentru aceeaşi relaţie cazuală. • A treia categorie de explicaţii are în vedere topica relativ liberă din interiorul propoziţiei, între *guvernor* (adică termenul care cere cazul) şi *guvernat* (adică termenul care primeşte cazul) putându-se intercala numeroase alte cuvinte, ceea ce îngreunează stabilirea corectă a legăturilor sintactice. • Altă explicaţie o constituie posibilitatea marcării cazului în grupul nominal (deci în grupul format dintr-un substantiv, centru de grup, şi determinanţii lui) o singură dată, în forma primului component al grupului (sau a primilor componenţi), ultimul sau ultimii rămânând, în aceste condiţii, fără mărci evidente de caz.

Aceste particularităţi care ţin de structura internă a limbii române formează, fiecare în parte, dar şi combinate între ele, condiţii *favorizante* pentru numeroase confuzii între cazuri. Recunoaşterea corectă a cazurilor este unul dintre cele mai dificile capitole de gramatică practică a limbii române. După cum vom vedea, greşelile privesc nu numai analiza unui text, adică identificarea corectă a cazului într-o situaţie dată, ci pot avea şi efecte de construcţie, numeroase devieri de la normă apărând ca urmare a acestor false analize. Este motivul pentru care ne propunem, în cele ce urmează, să atragem atenţia asupra construcţiilor celor mai expuse soluţiilor greşite de analiză şi, mai ales, să explicăm cauza (sau cauzele) apariţiei diverselor tipuri de greşeli. Vom denumi fiecare subcapitol după particularitatea de structură care favorizează greşeala.

1. Marcarea cazului în forma primului element al grupului nominal

În situaţia în care grupul nominal este construit în jurul unui substantiv masculin sau neutru, fie la singular, fie la plural, şi al unui substantiv feminin la plural, iar aceste substantive sunt precedate de determinanţi adjectivali, marcarea genitiv-dativului se face frecvent o singură dată, în forma primului component al grupului. Cum substantivul rămâne nemarcat cazual, iar depărtarea de guvernor (de cuvântul care impune cazul) este uneori considerabil de mare, sunt suficiente motive de a se stabili incorect cazul substantivului. Avem în vedere construcţii de tipul:

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

(1) *plecarea* ***blândului şi a iubitului nostru profesor***;

(2) *în ciuda* ***oricărui asiduu şi prelungit efort***;

(3) *în timpul* ***acestor continue şi deosebit de mari insistenţe***;

(4) *împotriva* ***celor cinci noi şi exigenţi inspectori***;

(5) *graţie* ***primului extrem de important martor*** ,

în care grupurile nominale constituite în jurul substantivelor *profesor, efort, insistenţe, inspectori, martor* apar în poziţia de genitiv (1-4) şi în poziţia de dativ (5), poziţii cerute fie de prepoziţii şi de locuţiuni prepoziţionale (2-5), fie de funcţia sintactică de atribut genitival pe lângă regentul *plecarea* (1). Grupurile nominale examinate aici sunt grupuri ample, cu un centru de grup aşezat în finalul construcţiei şi cu mai mulţi determinanţi adjectivali: adjective propriu-zise, adjective pronominale, numerale cu valoare adjectivală. Apar şi câte doi sau trei determinanţi ai aceluiaşi centru (în 1, 2, 3 şi 4, câte trei determinanţi; în 5, doi determinanţi), iar determinanţii, la rândul lor, pot apărea ei înşişi cu elemente antepuse (în 3 şi 5 apar mărcile superlativului: *deosebit de, extrem de,* iar în 4 apare articolul demonstrativ *celor,* care însoţeşte numeralul cardinal *cinci*). În toate aceste construcţii, relaţia cazuală de genitiv sau de dativ este marcată o singură dată, în forma primului termen al grupului: în (1), numai adjectivele coordonate *blândului, iubitului* marchează cazul prin preluarea articolului de la substantiv, în timp ce substantivul-centru *profesor* rămâne nemarcat; în (2) şi (3), numai adjectivele pronominale *oricărui* şi *acestor* marchează relaţia de caz prin desinenţele speciale *–ui* şi *–or*, în timp ce substantivele-centru *efort* şi *insistenţe* rămân nemarcate; în (4) şi (5), marcarea cazuală revine numeralelor antepuse, prin utilizarea formei speciale de caz a numeralului ordinal *primului* şi a formelor speciale de caz ale articolului demonstrativ *celor,* substantivele-centru *inspectori, martor* rămânând nemarcate. În asemenea situaţii, depărtarea de regent (*plecarea*) sau de prepoziţia (locuţiunea prepoziţională) care impune cazul (*în ciuda, în timpul, împotriva, graţie*), ca şi apariţia substantivului cu o formă nemarcată de caz sunt tot atâtea surse de greşeală, atribuinduli-se substantivelor finale fie cazul nominativ, fie, mai des, acuzativul.

2. Dublă posibilitate de exprimare a cazurilor: sintetică şi analitică. Omonimia mărcilor *a*, articol, *a*, prepoziţie

Cele două tipuri de exprimare: sintetică şi analitică, ambele întâlnite în limba română, sunt în multe construcţii complementare, apărând fie una, fie cealaltă. Într-o construcţie ca: *plecarea* ***bunei mele colege***, exprimarea genitivului este în exclusivitate sintetică (flexionară): pentru prima formă de genitiv ***bunei***, intervin simultan două mijloace flexionare (desinenţa ***–e*** şi articolul hotărât enclitic ***-i***); în cazul adjectivului posesiv *me****le***, genitivul se exprimă printr-o formă distinctă (***mele***, în raport cu forma de nominativ-acuzativ ***mea***) şi, la fel, în cazul substantivului ***colege,*** se exprimă desinenţial, prin desinenţa ***-e***. În construcţii ca: *plecarea* ***a doi studenţi***, *plecarea* ***a zece*** *dintre noi, contra* ***a orice****, contra* ***a tot*** *ce este nou, analiza* ***a astfel de*** *cuvinte,* exprimarea este însă analitică, recurgându-se obligatoriu la prepoziţie (în exemplele date, la prepoziţia ***a***), singura modalitate de exprimare a raportului de genitiv în cazul numeralului cardinal, care nu marchează flexionar cazul, şi al unora dintre pronume şi adjective caracterizate prin invariabilitate (ca, de exemplu, *ce, orice, ceva, tot, astfel de*). Marcarea analitică a relaţiilor de genitiv-dativ nu înseamnă că substantivul sau pronumele următor stau în cazul genitiv, respectiv în dativ; înseamnă numai că grupul prepoziţie + substantiv (sau pronume) ocupă o poziţie sintactică de genitiv sau de dativ, poziţie în care cazul substantivului, respectiv al pronumelui, este cel cerut de regimul prepoziţiei (adică acuzativul). Astfel, în construcţiile: *contra* ***a şapte profesori***, *plecarea* ***a şapte profesori***, prepoziţia ***a*** cere acuzativul (caz impus direct substan-

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

tivului *profesori,* iar, prin acord, şi numeralului *şapte*), iar întregul grup (prepoziţia ***a*** +substantivul *profesori*) este echivalentul unui genitiv, ceea ce explică apariţia lui în contextul prepoziţiei *contra* sau în vecinătatea substantivului *plecarea* (în ultima construcţie, ca atribut genitival al substantivului *plecarea*). Exprimarea analitică se poate realiza şi cu alt tip de mărci decât cu ajutorul prepoziţiilor, recurgându-se la articole proclitice: articolul proclitic ***lui*** (*cartea* ***lui Ion***), articolele genitival, demonstrativ şi nehotărât (*cartea* ***unui elev****, această carte* ***a celor mai frumoşi elevi***).

Uneori, intervin simultan mărci analitice şi mărci sintetice, ca în construcţia: *acest studiu* ***al unei profesoare****,* unde forma genitivului se realizează printr-o marcă sintetică (desinenţa -***e***) şi prin mărci analitice (articolul genitival ***al*** şi articolul proclitic ***unei***). Trebuie însă subliniat că prezenţa *cumulată* a mărcilor sintetice şi analitice este posibilă numai în cazul în care marca analitică se realizează prin articol (genitival, demonstrativ sau nehotărât) şi, dimpotrivă, este imposibilă în cazul în care drept marcă analitică apare prepoziţia. Între marcarea genitivului cu ajutorul articolelor antepuse şi marcarea prin prepoziţie apare o diferenţă esenţială: articolul precedă o formă de genitiv (***lui Ion, lui nenea, al profesoarei, unei profesoare, celor şapte profesoare***), în timp ce prepoziţia precedă un acuzativ (***a şapte profesoare, a ceea ce, a orice***) şi numai întreaga construcţie prepoziţie + acuzativ este echivalentă cu un genitiv.

Pentru limba literară, un context în care relaţia de genitiv se exprimă prepoziţional (numerale, pronume invariabile) exclude prezenţa unei mărci sintetice şi, invers, un context care permite o marcă sintetică exclude selecţia prepoziţiei ***a***. În acest sens, afirmam mai sus că selecţia mărcilor sintetice şi analitice este, în mare măsură, complementară. Şi totuşi, există contexte circumscrise lexical (este vorba de vecinătatea unor pronume sau a unor adjective pronominale cu valoare cantitativă nedefinită) în care este posibilă alegerea, în variaţie liberă, deci ca variante sintactice literare libere, fie a construcţiei cazuale (flexionare), fie a celei analitice (prepoziţionale); vezi perechile de construcţii:

(6) *plecarea* ***multora*** *din clasă* – (6') *plecarea* ***a mulţi*** *din clasă*;

(7) *contra* ***câtorva*** *dintre noi* – (7') *contra* ***a câţiva*** *dintre noi.*

Acelaşi paralelism, fără a fi însă o alegere liberă, apare şi pentru alte construcţii de genitiv-dativ, distincţia fiind, în acest caz, de natură stilistică: limba literară utilizează construcţia cazuală (flexionară), în timp ce în registrul popular se preferă exprimarea analitică (prepoziţională sau, dacă substantivul este personal, cu articol hotărât proclitic). Vezi perechile de construcţii:

(8) *în locul* ***şefei*** (registru literar) – (8') *în locu'* ***la şefă*** (registru neliterar);

(9) *din cauza* ***medicamentului*** (literar) – (9') *din cauza* ***la medicament*** (neliterar);

(10) *te spun* ***doamnei*** (literar) – (10') *te spun* ***la doamna*** (neliterar),

în care (8) şi (9) conţin o relaţie de genitiv, iar (10), una de dativ.

Existenţa celor două modalităţi de exprimare a cazurilor genitiv-dativ, complementare sau variante, precum şi omonimia lexico-gramaticală a două mărci de exprimare a aceleiaşi relaţii de caz (este vorba de marcarea genitivului atât prin articolul genitival ***a***, ca în: *plecarea grăbită* ***a*** *profesoarei,* cât şi prin prepoziţia ***a***, ca în: *plecarea grăbită* ***a*** *cinci profesoare*) sunt surse importante de confuzie a cazurilor. Construcţii de tipul:

(11) *contra* ***a cinci profesori*** *de română şi* ***a altor profesori*** *de limbi străine;*

(12) *semnificaţia* ***a astfel de cuvinte*** *neologice şi* ***a oricăror cuvinte*** *din fondul vechi*

sunt şi mai derutante, deci şi mai expuse identificării greşite a cazului, având în vedere că în aceeaşi vecinătate: prepoziţia *contra* şi regentul substantival *semnificaţia,* apar, mai întâi, o realizare prepoziţională (***a cinci profesori, a…cuvinte***) şi apoi,

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

una mixtă, cu o formă specială de caz şi cu articolul genitival ***a*** (***a altor profesori, a oricăror cuvinte***). Prin urmare, deşi cu formă identică, cele două apariţii ale substantivului ***profesori***, respectiv, ***cuvinte*** au cazuri diferite: acuzativul, în prima apariţie (impus de prepoziţia ***a***), dar genitivul, în a doua, genitiv marcat prin forma specială de caz a adjectivului pronominal ***altor***, respectiv ***oricăror***. Fără o atentă analiză a construcţiei şi fără o exactă cunoaştere a teoriei de utilizare a celor două tipuri de mărci, confuzia este lesne de făcut.

Atragem, în consecinţă, atenţia asupra diferenţelor de caz dintre seriile de construcţii analizate. În (6),(7),(8),(9), cazul pronumelor *multora, câtorva* şi al substantivelor *şefei, medicamentului* este genitivul; în timp ce în (6'),(7'),(8'),(9'), cazul impus aceloraşi cuvinte este acuzativul. În (10), cazul impus substantivului *doamnei* este dativul, în timp ce în (10'), cazul substantivului prepoziţional este acuzativul. De altfel, observarea atentă a formei cuvintelor evidenţiază această deosebire; vezi diferenţa dintre *multora, câtorva, şefei, medicamentului, doamnei* şi, respectiv, *mulţi, câţiva, şefă, medicament, doamnă*. În (11) şi (12), unde forma substantivului *profesori,* respectiv *cuvinte*, este aceeaşi, numai observarea formei adjectivelor pronominale *altor, oricăror* poate servi ca indiciu de recunoaştere corectă. Este de notat şi faptul că prepoziţia ***a*** poate apărea şi în condiţiile unui regent articulat hotărât sau având altă formă decât cea de feminin singular (vezi: *analiz**a a**, întrebăr**ile a cinci** profesori*), în timp ce articolul genitival ***a*** nu poate apărea (potrivit normelor literare) decât dacă regentul este nearticulat sau articulat nehotărât şi dacă regentul are formă de feminin singular.

3. Omonimia formelor cazuale

Omonimia genitiv-dativ, pe de o parte, şi nominativ-acuzativ, pe de altă parte, prezentă la orice clasă de cuvinte care cunoaşte categoria cazului, şi omonimia totală nominativ-genitiv-dativ-acuzativ, caracterizând numai anumite clase de cuvinte (este situaţia substantivelor masculine şi neutre, singular şi plural, şi a femininelor la plural, dacă substantivul este nearticulat) sunt surse constante de erori în recunoaşterea cazurilor. Sunt numeroase construcţii în care numai particularităţile sintactice (de vecinătate şi de funcţie sintactică) sunt singurele semne pentru identificarea corectă a cazului. Este şi motivul pentru care recunoaşterea cazurilor e imposibilă în afara unei analize *sintactice* corecte. Perspectiva *morfosintactică*, o perspectivă integratoare morfologie-sintaxă, este obligatorie în abordarea cazului.

3.I. Omonimia generală genitiv-dativ se rezolvă aproape total în interiorul limbii române pe baze contextuale (sintactice): genitivul are ca regent un substantiv sau un pronume (ex. *răspunsul **elevului,** acesta **al elevului***) sau poate fi selectat de o clasă precisă de prepoziţii şi de locuţiuni prepoziţionale, în timp ce dativul are ca regent un verb, altul decât unul copulativ, un adjectiv, un adverb sau o interjecţie (ex. *trimit **elevului**, îi trebuie **elevului**, util **elevului,** aidoma **elevului**, bravo **elevului***) şi este selectat de cu totul alte prepoziţii. Prepoziţiile: *graţie, mulţumită, datorită, conform, potrivit* cer dativul, aşa cum dovedeşte construcţia acestora cu forme specifice de dativ (*graţie ţie*), iar prepoziţii ca: *asupra, contra, împotriva, dedesubtul, deasupra* sau locuţiuni ca: *în ciuda, din cauza, în locul, în afara, în privinţa, în faţa, de jur împrejurul* cer genitivul, fiind imposibilă construcţia lor cu aceleaşi forme tipice de dativ: **asupra mie, * în ciuda mie.* În construcţii de felul celor enumerate anterior, omonimia nu este supărătoare, deoarece contextul îndeplineşte un rol neechivoc dezambiguizator. Dificultăţile apar însă atunci când factorii sintactici devin insuficienţi. Astfel, în construcţiile:

(13) *(este) nepot de soră **Măriucăi**; (este) stăpân **Ţarigradului**,*

(14) *trimitere de bani **elevului**, predarea limbii române **străinilor***;

(15) *elevi iubitori **ai literaturii,** echipă câştigătoare **a concursului**,*

dativul din (13) şi (14) are ca

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

regent un substantiv (*nepot, stăpân,* respectiv *trimitere* şi *predarea*), iar genitivul din (15) are ca regent un adjectiv (*iubitori, câştigătoare*), fiecare context fiind specific celuilalt caz. Suntem în faţa unor excepţii de la construcţia generală a dativului şi a genitivului, aşa-numitul "dativ adnominal", respectiv "genitiv al adjectivului". În asemenea construcţii, confuzia de caz este curentă şi, într-o oarecare măsură, chiar explicabilă. Pentru evitarea confuziei, cele trei tipare de construcţie trebuie discutate separat, insistându-se asupra particularităţilor de structură ale fiecăruia. În (13), se va observa că lipseşte articolul genitival în condiţiile nearticulării regentului, context care, în mod normal, ar cere prezenţa acestuia (vezi construcţiile corespunzătoare cu genitivul: *nepot* ***al Măriucăi****, nepot de soră* ***al Măriucăi***; *stăpân* ***al Ţarigradului***) sau că lipseşte articolul hotărât al regentului în condiţiile în care genitivul ar obliga, de asemenea, la prezenţa acestuia (vezi: *nepot****ul Măriucăi****, nepot****ul*** *de soră* ***al Măriucăi***; *stăpân****ul Ţarigradului***). În (14), se va observa că regentul este un substantiv de provenienţă verbală (infinitivele lungi *trimitere, predarea*), obţinut de la un verb cu regim de dativ (*a trimite bani* ***elevului,*** *a preda limba română* ***străinilor***), şi că acest regent substantival poate apărea, ca şi în construcţia anterioară, nearticulat (*trimitere*). În (15), se va observa calitatea regentului: un adjectiv provenit de la un verb tranzitiv, şi, mai important, se va observa prezenţa obligatorie a articolului genitival, apariţie imposibilă în cazul unui dativ.

3.2. Omonimia curentă nominativ-acuzativ, prezentă la toate părţile de vorbire care cunosc flexiunea de caz, cu excepţia pronumelui personal, se rezolvă sintactic, prin funcţiile sintactice diferite îndeplinite de cele două cazuri. Atunci când cunoştinţele de sintaxă sunt nesigure, confuzia celor două cazuri este aproape inevitabilă, derivând fie din confuzia funcţiilor de subiect şi de obiect direct, fie a funcţiilor de obiect direct şi de nume predicativ sau de obiect direct şi de element predicativ suplimentar.

În construcţii de tipul (16): *Îmi trebuie* ***o carte****, Îmi convine* ***situaţia****, Îmi prieşte* ***aerul*** *de munte, Îmi ajunge un* ***necaz,*** *Îmi revine* ***o obligaţie,*** *Nu-mi merge* ***afacerea****, Nu-mi strică puţină* ***odihnă****, Nici prin cap nu-mi trece* ***gândul*** *plecării, Îmi scapă din vedere* ***esenţialul,*** *Mi s-a înrăit* ***sufletul,*** *Mă amuză* ***ideea,*** *Mă costă* ***nepăsarea,*** *Mă doare* ***capul,*** *Mă miră* ***rezultatul,*** *Mă răzbeşte* ***foamea,*** *Mă supără* ***întârzierea,*** *Mă copleşeşte* ***suferinţa,*** *Mă ajunge* ***oboseala,*** *Se întâmplă* ***o nenorocire,*** *Intervine* ***o schimbare,*** *S-a aflat* ***adevărul,*** *Se poate* ***totul*** etc., substantivele (sau pronumele *totul*) subliniate stau în nominativ, şi nu în acuzativ, deoarece funcţia sintactică pe care o îndeplinesc este de subiect, şi nu de obiect direct.

În construcţiile (17): *Apariţia lucrării reprezintă / constituie* ***un succes****,* substantivul subliniat stă în cazul acuzativ, şi nu în nominativ, deosebindu-se de construcţiile (18): *Apariţia lucrării este / înseamnă* ***un succes****,* unde acelaşi substantiv stă în nominativ, şi nu în acuzativ. Deosebirea de caz derivă din cele două funcţii diferite ale substantivului: complement direct, în vecinătatea verbelor tranzitive *reprezintă, constituie,* dar nume predicativ, în vecinătatea verbelor copulative *este, înseamnă.* Cele două funcţii distincte se probează neechivoc prin testul dublării: în (17) este posibilă dublarea printr-o formă atonă de pronume personal în acuzativ (vezi construcţiile: *Un mare succes îl reprezintă/ îl constituie apariţia lucrării*), în timp ce în (18), dublarea nu este acceptată în română (construcţiile **Un mare succes îl înseamnă / *îl este apariţia lucrării* sunt imposibile, ceea ce a fost notat prin asterisc).

În construcţiile (19):

L-au ales ***director****, L-au angajat* ***mecanicul*** *blocului, L-au numit* ***inspector****, L-au trimis* ***reprezentantul*** *nostru la ONU*, *Se consideră* ***alesul*** *poporului, Se crede* ***un nedreptăţit***; *Se consideră* ***nedreptăţit****, Îl ştiu* ***inteligent****, Îl cred* ***nevinovat***,

substantivele şi adjectivele subliniate apar în cazul nominativ, şi nu în acuzativ, ca urmare a rela-

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

ţiilor pe care le stabilesc şi a funcţiei sintactice pe care o îndeplinesc în cadrul acestei organizări: au funcţia de element predicativ suplimentar (realizat neprepoziţional), şi nu pe aceea de complement direct. Trebuie observat că, în aceste construcţii, poziţia de complement direct este ocupată fie de forma atonă a pronumelui personal (***l-****au ales,* ***l-****au angajat*, ***l-****au numit,* ***l-****au trimis*), fie de forma atonă a pronumelui reflexiv (***se*** *consideră,* ***se*** *crede*). De reţinut că şi în condiţiile în care elementul predicativ suplimentar se raportează la un obiect direct, şi nu la subiect, cazul acestuia este **tot nominativul**; adjectivul cu funcţie de element predicativ suplimentar se acordă în gen şi număr cu obiectul direct, dar nu şi în caz (astfel, în construcţiile: ***îl*** *ştiu* ***inteligent – o*** *ştiu* ***inteligentă***, adjectivul *inteligent/ inteligentă* se acordă cu obiectul direct în gen şi număr, dar cazul este nominativul, dată fiind provenienţa acestor construcţii dintr-un nume predicativ: *ştiu că el /ea este inteligent/ inteligentă*).

Verbele din construcţiile (19) trebuie distinse de utilizarea lor fără element predicativ suplimentar, în construcţii cu un singur determinant, situaţie în care aceleaşi substantive ocupă poziţia de obiect direct şi apar, în consecinţă, la cazul acuzativ.

Vezi (20): *Au ales* ***un director/ pe directorul*** *nostru, Au angajat* ***un mecanic / pe*** *noul* ***mecanic,*** *Au numit* ***un inspector / pe*** *noul* ***inspector,*** *Au trimis* ***un reprezentant*** *la ONU*, unde substantivele ocupă poziţia de obiect direct (neprepoziţional sau precedat de prepoziţia ***pe***) şi stau în cazul acuzativ.

În construcţiile:

(21) *El este* ***un om*** *bolnav*,

(22) *El este un astfel de* ***om***,

cazul substantivului subliniat este acelaşi, nominativul, deşi, în (22), substantivul apare precedat de prepoziţia ***de***, care, în mod curent, impune acuzativul. Acest ***de*** din (22) este total diferit de cel din (23):

(23) *Expresia lui este* ***de om*** *bun, Comportarea lui este* ***de profesor*** *integru,*

unde ***de***, intrând în structura numelor predicative *de om*, *de profesor,* impune substantivelor *om*, respectiv *profesor,* cazul acuzativ. Dar, în timp ce în (23) ***de*** se grupează cu substantivul următor, impunând acestuia forma de caz, în (22) ***de*** se grupează cu adverbul anterior *astfel*, neimpunând substantivului nici o restricţie de caz. Gruparea cu termenul anterior, şi nu cu cel următor (de altfel, destul de rară la prepoziţie) apare şi în construcţii ca: *El este* ***deosebit de*** *inteligent, El este* ***nespus de*** *suspicios, El este* ***la fel de*** *supus, El este* ***suficient de*** *înţelept, Îl consider* ***destul de*** *matur,* unde ***de*** nu formează grup sintactic cu adjectivul, neinfluenţându-l sub aspectul cazului. Cazul adjectivului este nominativul, cerut de funcţia de nume predicativ (sau, pentru ultimul exemplu, de funcţia de element predicativ suplimentar), şi nu acuzativul, cerut de prepoziţia ***de***.

4. Sinonimia construcţiilor

Greşeli în identificarea cazurilor apar şi ca urmare a sinonimiei unor construcţii, atribuindu-se cuvântului analizat cazul pe care îl are un cuvânt dintr-o construcţie sinonimă.

Ca tip de greşeală, este discutată mult în gramatica practică a limbii române situaţia determinanţilor cu valoare posesivă, al căror caz este identificat în mod curent cu genitivul, indiferent de forma lingvistică pe care o îmbracă exprimarea posesiei. Se pierde din vedere faptul că genitivul, deşi constituie o modalitate frecventă pentru exprimarea posesiei, nu este şi singura, româna dispunând şi de alte mijloace sinonime. Astfel, în construcţiile:

(24) *Cartea* ***lui*** *este nouă*;

(25) *Mă interesează cartea-****i***;

(26) *Cartea* ***sa*** *a stârnit interes,*

relaţia de posesie se exprimă prin mijloace gramaticale diferite, recurgându-se la pronumele personal ***lui***, la pronumele personal ***-i***, respectiv la adjectivul posesiv ***sa***, ceea ce înseamnă şi forme de caz diferite (în (24) forma ***lui*** este de genitiv; în (25) forma ***-i*** este de dativ, iar în (26)

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

apare nominativul, căci adjectivul posesiv ***sa***, ca orice adjectiv, primeşte cazul de la substantivul regent; or, regentul *cartea* este subiect şi stă în nominativ).

5. Ambiguităţi cazuale

Există construcţii ambigue în care acelaşi cuvânt poate primi valori de caz diferite, ca urmare, pe de o parte, a omonimiei cazuale (vezi *supra,* § 3), iar, pe de alta, a posibilităţii aceleiaşi construcţii de a primi două interpretări ale raporturilor sintactice.

În construcţii ca:

(27) *trimit cartea* ***elevului****, trimiterea cărţii* ***elevului***,

substantivul ***elevului*** este ambiguu, primind câte două interpretări: fie ca genitiv, dacă se consideră ca determinant al substantivului *cartea / cărţii*, fie ca dativ, dacă se consideră ca determinant al verbului *trimit,* respectiv al substantivului de provenienţă verbală *trimiterea.* Ceea ce permite dubla interpretare este articularea hotărâtă a substantivului *cartea/ cărţii*, singura care asigură şi subordonarea faţă de substantiv. În condiţiile articulării nehotărâte a substantivului (vezi: *trimit o carte elevului; trimiterea unei cărţi elevului*), interpretarea ca genitive este exclusă, singura soluţie valabilă fiind cea de dativ.

În construcţii ca:

(28) *trimit elevilor* ***acestora / acelora***,

formele de demonstrativ ***acestora, acelora*** sunt ambigue, primind câte două interpretări: fie ca dative, dacă sunt interpretate ca adjective pronominale demonstrative în varianta lor postpusă, situaţie în care se acordă cu substantivul regent aflat în dativ, fie ca genitive, dacă sunt interpretate ca pronume demonstrative, determinante în genitiv ale regentului substantival *elevilor*. Ceea ce permite dubla interpretare este identitatea de formă a pronumelui demonstrativ şi a adjectivului pronominal corespunzător, identitate caracterizând numai varianta postpusă a adjectivului pronominal. În varianta antepusă a aceluiaşi adjectiv (vezi: *trimit* ***acestor / acelor*** *elevi*), dubla interpretare este imposibilă, adjectivul pronominal, acordat cu regentul substantival, fiind la cazul dativ.

6. False analogii

Prin analogie cu substantivele şi substitutele lor precedate de prepoziţie, care primesc forma de caz prin regimul prepoziţiei, se atribuie caz şi tuturor formelor verbale nepersonale precedate de prepoziţii şi de locuţiuni prepoziţionale. În construcţii ca: *înainte de a pleca, fără a spune, pentru a lucra; (îl consider) ca având sensibilitate, (îl cred) ca fiind capabil*, infinitivele, respectiv gerunziile, sunt analizate, în mod greşit, ca având cazul acuzativ, deşi formele verbale nepersonale nu cunosc categoria cazului.

Şi tot prin analogie cu substantivele şi substitutele acestora aflate în poziţia de complement direct şi de subiect, care primesc cazul prin poziţia sintactică pe care o ocupă în raport cu verbul, se atribuie, în mod greşit, formă de caz şi modurilor nepersonale apărând în aceleaşi poziţii. Este deci nepermis să se caracterizeze gerunziile şi infinitivele din construcţii ca: *Se poate* ***pleca****, A* ***pleca*** *este o durere; Pot* ***pleca****; Aud* ***tunând,*** *Se simte* ***venind*** *o adiere de vânt* prin forme de caz (nominativ sau acuzativ), deoarece modurile nepersonale nu disting cazul. Trebuie făcută clar deosebirea între:

(29) *Este nesănătos* ***a fuma*** – (29') ***Fumatul*** *este nesănătos,*

(30) *Este o durere* ***a pierde*** *anul* – (30') *Este o durere* ***pierderea*** *anului,*

(31) *fără* ***a citi*** *lecţia* – (31') *fără* ***citirea / cititul*** *lecţiei,*

unde sinonimia nu înseamnă şi identitate morfosintactică (vezi şi *supra,* § 4). În 29, 30, 31, infinitivul, ca formă verbală nepersonală, nu primeşte caz, în timp ce în 29', 30', 31', supinul substantivizat şi infinitivul lung, devenit substantiv, primesc forme de caz: nominativ, în primele două construcţii, unde ocupă poziţia de subiect, dar acuzativ, în 31', unde apar după prepoziţia *fără*, al cărei regim este acuzativul.

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)

7. Greşeli de construcţie

Identificarea incorectă a cazurilor are efecte nedorite şi asupra ***construcţiei*** grupurilor nominale. În enunţurile:

(32) *plecarea frumoasei şi iubitei* ***noastră soră,***

(33) *graţie ajutorului de la stat şi* ***a ajutorului*** *privat,*

(34) *plecarea* ***a multor*** *elevi, plecarea* ***a numeroşilor*** *elevi,*

(35) *răspunsuri* ***ale*** *peste o sută de elevi,*

(36) *sfaturile celei mai bune profesoare* ***ale*** *mele,*

(37) *în faţa prietenilor* ***cei*** *mai apropiaţi,*

(38) *sfatul profesoarei* ***însăşi,***

(39) *efectul medicamentelor* ***acestea****; tezele studenţilor* ***aceştia,***

(40) *punctajul subiectelor* ***celor*** *mai greu de rezolvat*,

(41) *acestei cărţi considerate* ***dificile***,

sunt încălcate diverse reguli privitoare la cazul cuvintelor. Apar fie dezacorduri în caz (ca în 32, 37, 38, 39), fie, dimpotrivă, marcări de caz hipercorecte (ca în 33, 35, 36, 40, 41); apar şi marcări duble, mixte (simultan, analitice şi sintetice, ca în 34). Astfel, în 32, lipseşte forma de genitiv pentru ultimele două componente ale grupului (corect: *iubitei* ***noastre surori***). În 37, lipseşte acordul în caz al articolului demonstrativ din componenţa adjectivului aflat la gradul superlativ relativ (corect: *prietenilor* ***celor*** *mai apropiaţi*). În 38, lipseşte marca de genitiv din forma adjectivului de întărire (corect: *sfatul profesoarei* ***înseşi***). În 39, nu se realizează acordul în caz al adjectivului demonstrativ postpus (corect: *efectul medicamentelor* ***acestora****; tezele studenţilor* ***acestora***). Dimpotrivă, în 33, apare o marcă specifică de genitiv – articolul genitival ***a*** – într-un context care nu permite apariţia acestei mărci, întrucât prepoziţia *graţie* se construieşte cu dativul, şi nu cu genitivul (corect: *graţie ajutorului de la stat şi* ***ajutorului*** *privat*). În 35, apare forma acordată de articol genitival ***ale*** într-un context care nu permite prezenţa articolului, adică în vecinătatea unui substantiv având drept determinant un numeral cardinal (corect: *răspunsuri* ***a*** *peste o sută de elevi*). În 36, este marcat genitivul în forma articolului genitival (***ale*** *mele*), deşi articolul genitival variază numai după număr şi gen, nu şi după caz (corect: *celei mai bune profesoare* ***a*** *mele*). În 40, se realizează "acordul adverbului", parte de vorbire invariabilă, care nu cunoaşte categoria cazului (corect: *punctajul subiectelor* ***cel*** *mai greu de rezolvat*). În 41, se face acordul în caz al adjectivului *dificile* cu participiul regent *considerate,* pierzându-se din vedere funcţia de element predicativ a adjectivului, funcţie care cere o formă "neacordată" de nominativ (corect: *acestei cărţi considerate* ***dificilă***). În 34, sunt amestecate două tipuri de construcţii: tipul *plecarea* ***multor*** *profesori, plecarea* ***numeroşilor*** *profesori,* cu un genitiv flexionar, marcat în forma desinenţială ***multor*** şi în forma articulată enclitic ***numeroşilor***, şi tipul analitic ***a mulţi*** *profesori,* ***a numeroşi*** *profesori,* cu prepoziţia ***a*** şi cu acuzativul, ultimul tip excluzând forma de genitiv (corect: fie *plecarea* ***multor*** *profesori*, *plecarea* ***numeroşilor*** *profesori,* fie *plecarea* ***a mulţi*** *profesori, plecarea* ***a numeroşi*** *profesori*).

8. Concluzii

Toate exemplele analizate anterior, la care s-ar putea adăuga numeroase altele, evidenţiază mari dificultăţi în identificarea cazurilor şi în construcţia cuvintelor caracterizate prin caz. De aceea, orice identificare de caz şi orice construcţie de grup nominal obligă la o examinare extrem de atentă a situaţiei, care nu se poate face în afara stăpânirii perfecte a regulilor de construcţie şi de utilizare a cazurilor în limba română şi în afara cunoştinţelor profunde de sintaxă a propoziţiei.

BDD-A20891 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:21 UTC)